

**ПРІОРИТЕТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.
АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ І МІСЦЕВИХ РИНКІВ**

УДК 330.322:332 (045)

С. П. КОВАЛЬЧУК

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

**СИСТЕМА ФАКТОРІВ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ
РЕГІОНІВ**

Досліджено систему факторів впливу на інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат регіонів. Запропоновано класифікацію системи факторів впливу на інвестиційну привабливість регіону, яка дозволяє виокремити механізми впливу із різним рівнем та характером дії. Визначено основні чинники загальнодержавного впливу, розроблено систему заходів щодо забезпечення підвищення позитивного впливу на залучення інвестицій до регіонів. Запропоновано схему відображення ефекту від дії факторів у системі загальнодержавних факторів впливу на інвестиційний клімат регіону.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиції в основний капітал, прями іноземні інвестиції, державне регулювання, фактори державного регулювання.

S. P. KOVALJCHUK

Vinnitsya Trade and Economic Institute of KNTEU

**THE SYSTEM OF FACTORS OF STATE INFLUENCE IS ON INVESTMENT
CLIMATE OF REGIONS**

The system of factors of influence on an investment is investigated attractiveness and investment climate of regions. Classification of a system of factors of influence on the investment attractiveness of the region, which allows to distinguish the mechanisms of the influence of different level and nature of the action is proposed. The basic factors of national influence are defined, the system of measures is worked out in relation to providing of increase of positive influence on bringing of investments to the regions. The chart of reflection of effect is offered from the action of factors in the system of national factors of influence on the investment climate of region.

Keywords: investment, investment climate, investment in fixed capital, foreign direct investment, government regulation, government regulation factors.

Вступ. Інвестиції все більшою мірою займають визначальні позиції серед факторів сприяння економічному розвитку та зростанню. Інвестиційний ресурс здатен виконувати унікальну об'єднану функцію, яка визначається можливістю виступати важливим рушійним елементом, або фактором, що забезпечує прискорення, підвищення якості, ефективності, продуктивності економічних процесів та функціонування економічних формацій. Визначення системи впливу на процеси інвестування в економіку дозволить розробити заходи щодо підвищення наповненості економіки регіону інвестиціями. Практична спрямованість даних заходів та реальна можливість реалізації є їх необхідними характеристиками. Тому потрібно враховувати можливі рівні реалізації заходів впливу на інвестиційний клімат регіону. Державна політика та державне регулювання в сфері інвестицій є визначальними у формуванні загального для всіх регіонів інвестиційного клімату. Саме система важелів державного впливу є основною в загальній сукупності факторів впливу на інвестиційний клімат регіонів, а відсутність чіткої цільової спрямованості на інвестиційну наповненість в процесі її формування робить необхідним удосконалення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Постановка завдання. Дослідження загальнодержавних факторів впливу на інвестиційний клімат регіону та розробка пропозицій щодо їх модифікації відповідно до цілі дозволяють сформулювати теоретичне підґрунтя для підвищення інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату регіонів.

Методи регулювання інвестиційної діяльності не є новим об'єктом для наукового пошуку. Дані питання вивчали Гладка У.Б., Музиченко А. С., Беседін В. Ф., Федоренко В.Г., Денисенко М.П., Воронкова Т.С., Москвін С., Марцин В.С., Юхновський І.В., Савіцька О.П., Савіцька Н.В., Крейдич І.М., Годованець О., Абрамик Л. та ін.

Відсутність ефективного та єдиного комплексного підходу до побудови системи важелів державного впливу на інвестиційний клімат регіонів зумовлює потребу подальшого дослідження кола питань, пов'язаних з формуванням максимально сприятливої політики для залучення інвестицій.

Результати дослідження. Економічний розвиток регіону визначається численними факторами, серед яких інвестиційна активність відіграє одну із вирішальних ролей. Інвестиції здатні виступати каталізатором в економічних процесах, при цьому забезпечуючи підвищення їх якості. Разом з цим, рівень інвестиційної наповненості регіону визначається рядом його характеристик, серед яких комплексними показниками, що поєднують у собі різні складові є інвестиційна привабливість регіону та інвестиційний клімат.

Серед факторів, що здатні повністю змінити висхідну тенденцію в обсягах залучення інвестицій до

різних регіонів – великі економічні та політичні потрясіння. До чинників, що вносять корективи і визначають темпи зростання обсягів залучених інвестицій належать система правових, економічних, політичних, соціально-культурних та інших умов. Друга група факторів – це фактори, що формують інвестиційний клімат регіонів. Їх дія на інвестиційний клімат регіонів досліджувалася значною мірою в багатьох наукових працях. Існує значна кількість розроблених наукових підходів до групування їх та виокремлення цілісних груп в даній системі. Серед цілісної системи факторів сприяння інвестиційній активності регіонів доцільно виокремити дві основні групи: фактори соціально-політичного, нормативно-правового характеру; власне економічні чинники.

Запропонована класифікація серед переваг містить такі, як: максимальне охоплення всіх чинників; високий рівень узагальнення елементів з подальшою можливістю їх деталізації на цілісні блоки в кожній групі; найбільш об'єктивніше їх групування, виходячи із сутності та природи чинників. Серед власне економічних чинників доцільно виокремити саме економічні характеристики регіону. До таких характеристик відноситься в першу чергу найзагальніший та найінформативніший критерій оцінки рівня економічного розвитку регіону – валовий регіональний продукт. Безумовно, високі значення даного показника свідчать про високі економічні можливості регіону, високу прибутковість бізнесу. Тому потенційний інвестор звертає увагу на цей показник. Важливими є також обсяги виробництва та реалізації продукції, потенційні можливості ринку до поглинання товару (попит), наявність необхідної бази для впровадження інвестицій (вартість основних засобів регіону, кількість суб'єктів ведення бізнесу), частка економічно активного населення, обсяги реалізації продукції та товарів відповідної категорії, або товарів-замінників. В підсистемі факторів соціально-політичного та нормативно-правового характеру варто відзначити нормативно-правову базу в сфері регулювання інвестиційної діяльності, політичну ситуацію, бізнес-клімат, криміногенну ситуацію, тощо.

За доцільне вважаємо провести групування чинників інвестиційної привабливості регіону за критерієм можливості та рівня реалізації регуляторного впливу на них. За такою ознакою чинники розподіляються на три групи: фактори загальнодержавного впливу, фактори регіонального впливу, фактори змішаного впливу (рис. 1). Фактори загальнодержавного впливу не можуть зазнавати регулювання з боку місцевої влади, фактори регіонального впливу визначаються виключно на місцевому рівні. Чинники змішаного впливу можуть визначатися як в межах державного так і регіонального регулювання. Переважаючими факторами в сучасній, існуючій системі регулювання інвестиційної діяльності в регіоні є фактори загальнодержавного та змішаного впливу. Сукупна схема класифікації чинників формування інвестиційної привабливості регіону представлена на рис. 1. На загальнодержавному рівні визначається фактор, що може виконати роль деструктивного елемента у висхідних тенденціях залучення інвестицій до регіонів держави – політична ситуація. Позитив цей фактор формує у випадку забезпечення певного його стану рівноваги та встановлення на відповідному якісному рівні при наявності належних якісних характеристик. Політична стабільність (ПС) – це високий рівень гарантії відсутності непередбачуваних змін (ПЗ), чітка визначена лінія формування законодавчої основи для проведення інвестиційної діяльності. В системі факторів ($\sum X_i$) формування інвестиційного клімату регіону йому варто відвести ключову роль серед чинників загальнодержавного впливу.

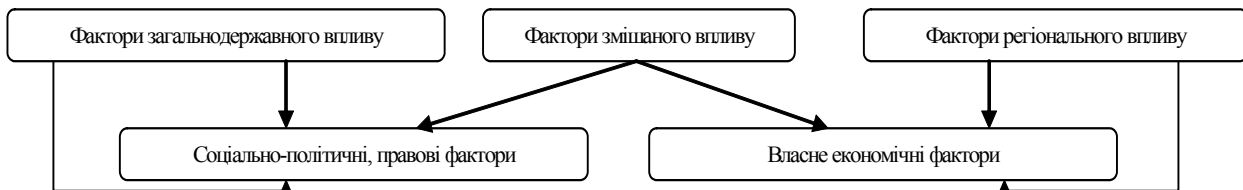


Рис. 1. Класифікація системи факторів впливу на інвестиційну привабливість регіону

Зазначена законодавча основа – це фактор, що є похідним від політичної ситуації. Визначається основна спрямованість законодавства саме політичною системою в країні та політичним вектором. Законодавчий механізм формує та визначає правила розвитку всіх сфер, які створюють єдиний цілісний механізм держави. Через законодавчий механізм виражаються форми сприяння покращенню інвестиційного клімату. Нормативно-правовими актами визначаються: рівень регулювання інвестиційної складової економіки; форми впливу на залучення та рух і розміщення інвестицій; нормативи податкової політики, кредитної політики, фінансової політики, визначається можливість надання пільг інвесторам, фінансової допомоги в різних формах; права та обов'язки інвесторів; засади правового захисту інвесторів; галузі та території пріоритетного інвестування; правила функціонування судової та правозахисної системи, тощо.

Таким чином, на законодавчому рівні визначається стан функціонування всіх факторів загальнодержавного впливу на інвестиційний клімат окремого регіону. Тому нормативно-правову систему можна розглядати і як фактор по відношенню до системи поліпшення інвестиційного клімату регіону, і як елемент, через який виражаються всі характерні особливості інших чинників. Існуюча на сьогодні система факторів загальнодержавного впливу на інвестиційний клімат регіону досить велика, разом з тим не характеризується високим рівнем ефективності (рис. 2).

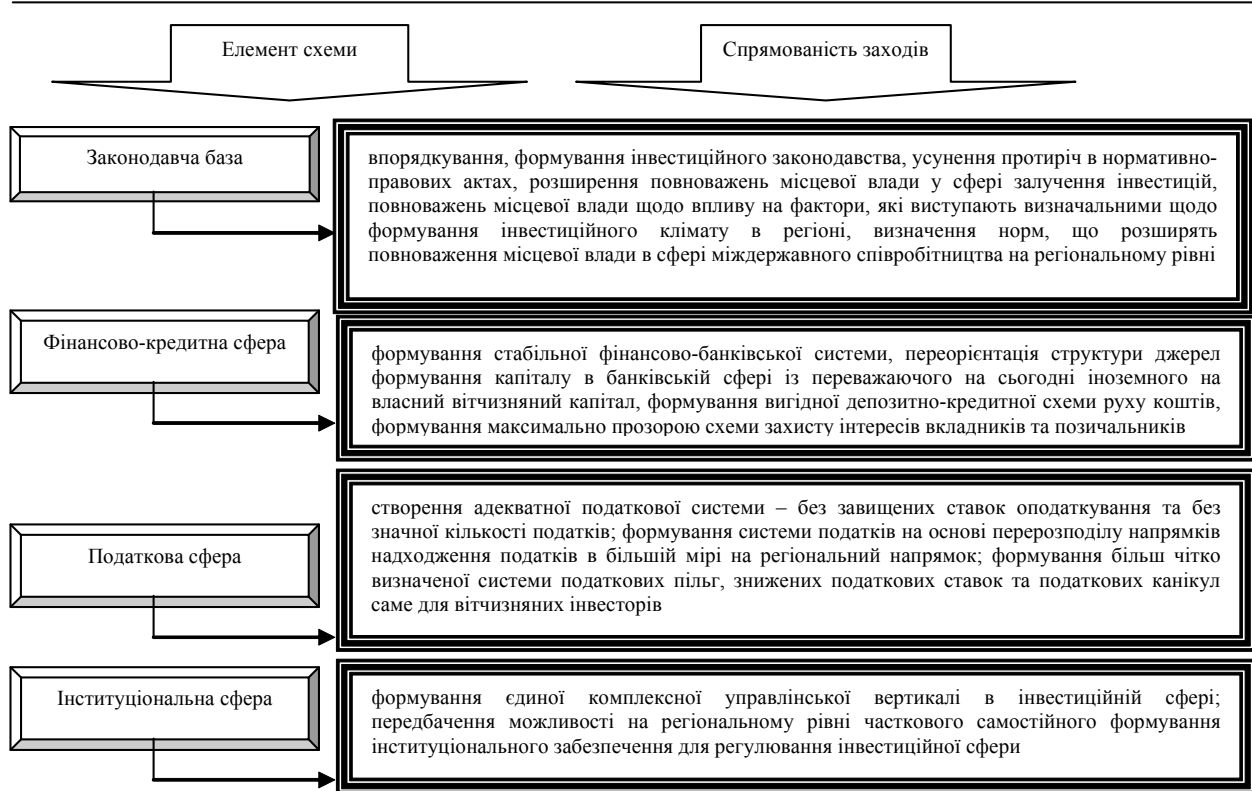


Рис. 2. Схема заходів для формування інвестиційної спрямованості факторів загальнодержавного впливу

Схема побудована таким чином, що частина заходів спрямована на розширення повноважень та можливостей органів місцевої влади в сфері формування інвестиційного клімату регіону. Така позиція є виправданою максимальною наближеністю суб'єкта влади до об'єкта регулювання – економіки регіону. Розширення можливостей щодо регулювання інвестиційної складової економіки на місцевому рівні зробить інвестиційний клімат регіону менш залежним від загальнодержавних тенденцій та дозволить забезпечити індивідуальний підхід до вирішення проблем регіону.

Чинниками загальнодержавного регулювання є система податкових пільг для різних галузей та територій освоєння інвестицій (ПП), система ставок кредитування бізнесу (КС), система державних дотацій, субвенцій, субсидій, заохочень (ДД). На інвестиційний клімат регіону на загальнодержавному рівні впливають шляхом надання йому спеціального статусу (СЕЗ), що передбачає проведення на цій території пільгової податково-кредитної політики, інших переваг для інвестора. Судова система (СС) розглядається при вивченні ризиків інвестицій. Чим менш вона корумпована, і чим більш незалежна, тим привабливішими є регіони країни для інвестора. Важливим є бізнес-клімат (БК), тобто система дозволів на ведення бізнесу, податкова система, система звітності, система контролю. Для іноземних інвестицій максимальна наближеність систем нормативно-правового регулювання та судочинства до аналогічних систем, принципів та правил їх функціонування в країні інвестора виступає вагомим сприятливим аргументом для інвестора щодо вкладення інвестиційних ресурсів в даний регіон. Система впливу та механізм дії загальнодержавних факторів на інвестиційний клімат регіону представлена нижче:

$$\sum X_i \rightarrow \left\{ \begin{array}{l} \text{ПС} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \uparrow \\ \text{ПЗ} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \\ \text{ЕК} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \\ \text{ЧЗ} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \\ \text{ППі} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \uparrow \\ \text{ППі} \uparrow \rightarrow \text{Іі} \uparrow \\ \text{КС} \downarrow \rightarrow \text{ІК} \uparrow \\ \text{СЕЗ} \uparrow \rightarrow \text{ІК}_{\text{СЕЗ}} \uparrow \\ \text{ДД} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \uparrow \\ \text{БК} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \\ \text{СС} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \\ \text{КЗ} \uparrow \rightarrow \text{ІК} \downarrow \dots \end{array} \right. \quad (1)$$

де ІК – інвестиційний клімат регіону; Іі – інвестиції в і-ту галузь; ІК_{СЕЗ} – інвестиційний клімат в спеціальних економічних зонах; ПС – політична стабільність; ПЗ – політичні потрясіння; ЕК – економічна криза; ЧЗ – чинне законодавство; ППі – податкові пільги в і-й галузі; КС – ставки для кредитування бізнесу; СЕЗ – спеціальні економічні зони; ДД – система державних допомоги, заохочень, безоплатного фінансування або

пільгового кредитування; СС – судова система; БК – бізнес-клімат; КЗ – контрольні заходи та процедури; ↑ – виникнення, збільшення, зростання; ↓ – наявність, існування, функціонування; ↓ – зникнення, відміна, зменшення, скорочення; → – вектор сприяння, вектор впливу, спрямованість (напрям) впливу.

Із застосуванням запропонованих на рис. 2 заходів за методикою, представленою системою 1 доступним стане формування позитивного ефекту від дії загальнодержавних чинників на інвестиційний клімат регіону. Система змін, направлених на формування позитивного впливу факторів, а отже і поліпшення інвестиційного клімату регіонів має бути побудованою в першу чергу на загальнодержавному підході, сформованою таким чином, щоб максимізувати можливості самостійного впливу на інвестиційний клімат регіону місцевої влади та громад. Обрана стратегія щодо підвищення автономності та самостійності місцевого самоврядування у всіх сферах доводить свою ефективність на прикладі зарубіжного досвіду.

Висновки. Система факторів загальнодержавного впливу на інвестиційний клімат регіону є визначальною в складі загальної сукупності чинників впливу. Вона формується із значної кількості елементів, що мають різну спрямованість, силу та ступінь дії на інвестиційний клімат. Формована на сьогодні політика щодо стану даних факторів свідчить про її неефективність, підтвердженням чому виступають недостатні обсяги залучення інвестицій в регіони у порівнянні з потенціалом регіонів у їх залученні. Це зумовлює необхідність проведення змін у функціонуванні даних факторів. Запропоновані заходи дозволять забезпечити лібералізацію системи чинників впливу на інвестиційний клімат регіону та сприятимуть його покращенню, а розширення можливостей регулювання чинників на регіональному рівні дозволить максимально враховувати проблеми та переваги регіону в інвестиційній політиці.

Література

1. Гладка У.Б. Інвестиційна діяльність та її державне регулювання / У.Б. Гладка // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 49–55.
2. Марцин В.С. Особливості залучення іноземних інвестицій за умов виходу з кризи / В. С. Марцин // Проблеми науки. – 2011. – № 3. – С. 2 – 9.
3. Марцин В.С. Складові впливу правових аспектів на інвестиційну діяльність України в сучасних умовах господарювання / В. С. Марцин // Регіональна економіка. – 2011. – № 2. – С. 78 – 88.
4. Москвін С. Інвестиційний ринок України та проблеми його державного регулювання / С. Москвін // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 2. – С. 3 – 9.
5. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні / Музиченко А.С. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.
6. Статистична інформація / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukstat.gov.ua.
7. Федоренко В.Г. Державна підтримка інвестиційної діяльності в Україні / В.Г. Федоренко, М.П. Денисенко, Т.С. Воронкова // Економіка та держава. – 2011. – № 2. – С. 48 – 49.

References

1. Ghladka U.B. Investycijna dijalnijstj ta jiji derzhavne reghuljuvannja // Reghionaljna ekonomika. – 2009. - 2. – S. 49 – 55.
2. Marcyjn V.S. Osoblyvosti zaluchennja inozemnykh investycij za umov vykhodu z kryzy. Problemy nauky. – 2011. - 3. – S. 2 – 9.
3. Marcyjn V.S. Skladovi vplyvu pravovykh aspektiv na investycijnu dijalnijstj Ukrajinu v suchasnykh umovakh ghospodarjuvannja // Reghionaljna ekonomika. – 2011. - 2. – S. 78 – 88.
4. Moskvyn S. Investycijnyj rynek Ukrajinu ta problemy johho derzhavnogho reghuljuvannja. Finansovyj rynek Ukrajinu. – 2010. – 2. – S. 3 – 9.
5. Muzychenko A.S. Investycijna dijalnijstj v Ukrajinu. – K.: Kondor, 2005. – 406 s.
6. Statystychna informacija. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrajinu. www.ukstat.gov.ua.
7. Fedorenko V.Gh., Denysenko M.P., Voronkova T.Je. Derzhavna pidtrymka investycijnoji dijalnosti v Ukrajinu. Ekonomika ta derzhava. – 2011r. - 2. S. 48 – 49.

Надійшла 10.12.2014; рецензент: д. е. н. Балахонова О. В.